

IŠ EMIGRACIJOS GRĮŽUSIŲ VAIKŲ MOKYMOSI PROBLEMŲ ANALIZĖ

Asta Dičienė, Vitalija Bartuševičienė

VšĮ Utenos Kolegija, Medicinos fakultetas

Maironio g. 7, Utena

Anotacija

Straipsnyje, remiantis mokslinės literatūros analizės, interneto šaltinių analizės, interviu metodais nagrinėjamos iš emigracijos grįžusių vaikų mokymosi problemos vienoje iš Lietuvos gimnazijų.

Iš emigracijos grįžusių vaikų mokymosi problematika aktuali ne tik Lietuvoje, bet ir visame pasaulyje. Iš emigracijos grįžusiems vaikams tenka prisitaikyti prie lietuvių kalbos vartojimo, bendraklasių, mokytojų, naujos mokyklos aplinkos, taisyklių, reikalavimų ir mokymosi krūvio. Todėl jie patiria įvairių sunkumų. Tėvams, mokytojams ir kitiems suaugusiems svarbu suprasti šiuos sunkumus ir suteikti savalaikę pagalbą. Rengiant straipsnį siekta ištirti iš emigracijos grįžusių vaikų mokymosi problemas. X gimnazijoje, atliktas empirinis tyrimas taikant kokybinį tyrimo metodą – interviu, kuris atliktas su penkiais 15-18 m. iš emigracijos grįžusiais vaikais, kurie X gimnazijoje pradėjo mokytis ne anksčiau nei prieš metus.

Tyrimo rezultatai parodė, kad iš emigracijos grįžę vaikai patiria įvairius mokymosi sunkumus: dėl lietuvių kalbos spragų, dėl mokymo programų skirtumų vaikams nepakanka įvairių dalykų bendrųjų žinių; dėl skirtingų žinių įtvirtinimo metodų vaikams sunku įsisavinti medžiagą; dėl mokykloje pasigendamo draugiškais santykiais ir pagarba grįsto mokytojų bendravimo su mokiniais, glaudesnio mokyklos pagalbos specialistų ir mokytojų bendradarbiavimo su vaiku ir jo tėvais, vaikai patiria neigiamus išgyvenimus, ima stokoti mokymosi motyvacijos.

Reikšminiai žodžiai: Iš emigracijos grįžę vaikai, mokymosi problemos.

Išvadas

Temos aktualumas. Didėjant žmonių mobilumui, pastebima tendencija, kad sugrįžimas iš emigracijos įgauna vis didesnę mastą. Remiantis Lietuvos statistikos duomenimis, 2020 m. į Lietuvą sugrįžo apie 18 tūkst. (42 proc. visų imigrantų) Lietuvos Respublikos piliečių ir lietuvių kilmės asmenų (Oficialiosios statistikos portalas, 2021). Iš emigracijos grįžusiems suaugusiems tenka spręsti įvairias ekonomines, adaptacijos, socializacijos problemas. Kartu su tėvais grįžta ir mokyklinio amžiaus vaikai, kuriems problema tampa integravimasis į Lietuvos mokyklas.

Iš emigracijos grįžusių vaikų mokymosi problematika, adaptuojantis prie naujų ugdymo sąlygų bendrojo lavinimo mokykloje, aktuali ne tik Lietuvoje, bet ir visame pasaulyje. Kadangi į šalį dažniausiai grįžta jauni, darbingi, naujų įgūdžių, patirties įgiję žmonės, jie, įsilieję į Lietuvos rinką gali tapti reikšmingu valstybės pažangos veiksnium. Grįžtančios šeimos su vaikais yra gyventojų skaičiaus augimo garantija, o tai gali užtikrinti šalies ekonominę plėtrą (Batuchina, 2015). Atsižvelgdama į tai, mūsų valstybė stengiasi sudaryti kuo palankesnes sąlygas grįžtančių iš emigracijos šeimų ir vaikų integracijai į ugdymo institucijas. Teisės aktuose keliama tikslai, kad ugdymo įstaigos pripažintų ir gerbtų ugdytinių asmeninius ir socialinius skirtumus. Visos Lietuvos mokyklos dirba pagal patvirtintas valstybines programas, sąlygos ir galimybės vaikui, grįžusiam iš užsienio, turi būti suteikiamos vienodos, kaip ir visiems piliečiams (Markevičienė, ir kt., 2018, cituoja Bagdonaitė, 2020).

Grįžus į Lietuvą vaikams tenka prisitaikyti prie lietuvių kalbos vartojimo, bendraklasių, mokytojų, naujos mokyklos aplinkos, taisyklių, reikalavimų ir mokymosi krūvio. Tėvams, mokytojams ir kitiems suaugusiems svarbu suprasti vaiko situaciją migruojant, kad jie galėtų taktiškai bendrauti su vaiku, paisant jo poreikių, suprantant jo išgyvenimus ir atitinkamai reaguojant, siekiant vaiko, kaip asmenybės, tobulėjimo (Batuchina, 2015). Minėtos problematikos tyrimas yra aktualus

mokytojų, socialinių pedagogų, socialinių darbuotojų, kitų pagalbos mokiniui specialistų praktikai gerinti, iš emigracijos grįžtančių vaikų adaptacijos lengvinimui, pozityvaus mikroklimato mokykloje kūrimui.

Jungtinėse Amerikos Valstijose jau nuo 1975 m. buvo atliekami empiriniai tyrimai, tačiau pirmasis išsamus migrantų adaptacijos ir mokymosi problemas padėjęs atskleisti tyrimas atliktas tik 1997 m. Tai rodo, kad ši sritis nėra pakankamai ištirta. Politiniai ir ekonominiai pokyčiai JAV lėmė didėjančią imigrantų populiaciją, todėl nuo 2005 m. tokie tyrimai tapo intensyvesni ir gausesni (Bal, Perzigian, 2013). 2010 m. Bal ir Perzigian atliko šešių mokslininkų tyrimų, atliktų nuo 1997 iki 2010 m. analizę ir paskelbė išvadą, kad migraciją patyrusiems vaikams veiksmingiausias būdas likviduoti akademines spragas - koncentruoto pastiprinimo pamokos.

Iš emigracijos grįžusių vaikų adaptacijos ir ugdymo organizavimo, mokymosi sunkumų klausimus analizavo nemažai Lietuvos mokslininkų. Švietimo sistemos pasirengimą priimti grįžtančius vaikus nagrinėjo Bagdonaitė (2020), Budginaitė, Mašidlauskaitė (2015), Žvirdauskas (2008). Į Lietuvą grįžusių vaikų ugdymo ypatumus nagrinėjo Ruškus, Kuzmickaitė (2008). Iš emigracijos grįžusių vaikų adaptacijos ypatumais ir išgyvenimais domėjosi Vosylienė (2008) ir Povilaitytė (2011). Psichologinė gerovė ir akademiniai pasiekimai, lyginant su emigracijos nepatyrusiais vaikais, buvo nagrinėti Skerytės - Kazlauskienės (2021) tyrime.

Paskutiniu metu ypač daug dėmesio skiriama iš užsienio atvykstančių ir grįžtančių šeimų vaikų prisitaikymo Lietuvos mokykloje sunkumų analizei: išleisti keli informaciniai leidiniai, kur pateiktos rekomendacijos tėvams ir mokytojams ką reikėtų daryti, kokių priemonių imtis susidūrus su vaikų mokymosi sunkumais. Bagdonavičienė, Balčiūnienė, Dombrovskienė, Lepeška, (2013) parengė „Integruotą modelį, skirtą užsienyje gyvenančių bei iš užsienio atvykusių lietuvių ir kitų šalių vaikų lituanistiniam ugdymui bei su jais dirbančių pedagogų ir kitų specialistų kvalifikacijos tobulinimui“. Šiame modelyje pristatoma lituanistinio ugdymo (Lietuvių kalbos, istorijos ir kt.) organizavimo užsienyje gyvenantiems ir iš užsienio grįžusiems lietuviams situacijos analizė, lituanistinio ugdymo informacinė sistema virtualioje erdvėje, kuri parengta atsižvelgiant į galimas mokymosi problemas ir mokinių poreikius. Ši sistema įgalina naudotis aukštos kokybės mokymosi medžiaga ir mokymosi priemonėmis, konsultuotis ugdymo klausimais. Organizacija „Pasaulio lietuviai“ (2020) parengė leidinį, kuriame pateikta informacija, planuojantiems išvykti arba grįžti. Vienas paskutiniųjų leidinių, kurį parengė Nacionalinė švietimo agentūra – Grįžusių Lietuvos Respublikos piliečių ir atvykusių užsieniečių ugdymo organizavimo modelių aprašas (2022).

Nepaisant užsienyje ir Lietuvoje atliktų tyrimų apie vaikų emigracijos patirtis, galima teigti, kad iš emigracijos grįžusių mokinių mokymosi problemų giluminė analizė vis dar stokoja tyrėjų dėmesio ir yra nepakankamai ištirta tema.

Straipsnio tiriamasis objektas: Iš emigracijos grįžusių vaikų mokymosi problemos.

Straipsnio tikslas: Išanalizuoti iš emigracijos grįžusių vaikų mokymosi problemas.

Rengiant straipsnį taikyti tokie tyrimo metodai kaip mokslinės literatūros analizė, interneto šaltinių analizė, kokybinis interviu, kontent analizė, lyginamoji analizė, apibendrinimas.

Tyrimo metodikos pagrindimas

Tyrimo tikslas – nustatyti iš emigracijos grįžusių vaikų mokymosi problemas. Tyrimo tikslui pasiekti pasirinktas kokybinis tyrimas, kuris buvo modeliuojamas remiantis Kardelio (2007), Žydzūnaitės (2007) aptartais kokybinio tyrimo principais. Duomenims rinkti taikomas interviu metodas. Tyrimo metu surinktų duomenų kontent analizės pagalba buvo aiškinamasi, kokius sunkumus patiria mokiniai, sugrįžę iš užsienio ir pradėję mokytis lietuviškoje gimnazijoje.

Interviu klausimynas parengtas mokslinės literatūros analizės pagrindu. Klausimai apėmė penkias mokymosi sunkumų (problemų) grupes, t. y., sunkumus dėl gimtosios kalbos, dėl švietimo sistemų skirtumų, dėl prisitaikymo prie naujos tvarkos, dėl mokytojų elgesio, dėl mokymosi pagalbos. Atsižvelgiant į kiekvieną sunkumą/problemą, interviu klausimyne suformuluoti šiuos sunkumus/problemas padedantys atskleisti klausimai.

Tyrimas atliktas 2021 m. balandžio - gegužės mėnesiais vienoje iš Lietuvos gimnazijų. Pasirinktoje gimnazijoje tyrimo metu mokėsi septyni 15-18 metų amžiaus vaikai, su tėvais grįžę iš emigracijos užsienyje. Vadovaujantis tikslinės tiriamųjų atrankos principais planuota apklausti visus septynis vaikus, tačiau tyrime sutiko dalyvauti penki mokiniai. Trys iš jų buvo grįžę iš Didžiosios Britanijos, po vieną iš Airijos ir JAV. Net keturi iš penkių tyrime dalyvavusių respondentų nelankė lituanistinių mokyklų. Tyrime dalyvavusių respondentų charakteristika pateikiama 1 lentelėje.

1 lentelė. Respondentų charakteristika

Respondentas	Amžius (metai)	Patirtis užsienyje (metais)	Šalis, kurioje lankė mokyklą	Pasiekimų lygis respondento požiūriu	Ar mokėsi lituanistinėje mokykloje
1 respondentas	16	6	Didžioji Britanija	Gera	Ne
2 respondentas	18	12	Didžioji Britanija	Vidutiniškai	3-4 metus
3 respondentas	15	5	Jungtinės Amerikos Valstijos	Gera	Ne
4 respondentas	16	4	Airija	Gera	Ne
5 respondentas	16	5	Didžioji Britanija	Vidutiniškai	Ne

Tyrimui atlikti buvo gautas gimnazijos vadovo, tyrime dalyvaujančių vaikų ir jų tėvų sutikimai. Dėl interviu su vaikais buvo iš anksto individualiai susitarta, suderintas laikas ir vieta. Tyrimo dalyviams ir jų tėvams prieš tyrimą paaiškintas interviu tikslas, gautų duomenų rinkimo, fiksavimo darant garso įrašą procedūra, tyrimo rezultatų panaudojimas tyrimo tikslais.

Tyrimo metu vadovautasi tyrimo etikos principais: tyrimo dalyviai turėjo teisę laisvai apsispręsti dalyvauti tyrime, laisvanoriškai bet kuriuo metu iš jo pasitraukti. Visi kalbinti mokiniai noriai sutiko pasidalinti savo išgyvenimais, kuriuos jie patyrė grįžę iš užsienio. Du mokiniai buvo apklausti mokykloje, klasės auklėtojo kabinete, trys vaikai telefonu.

Tyrimo rezultatų analizė

Tiriant mokymosi sunkumus dėl gimtosios kalbos, tyrime dalyvavusiems mokiniams buvo užduota keletas klausimų. Vienas jų apie sunkumus, patirtus įvairių dalykų pamokose dėl lietuvių kalbos (žr. 2 lentelę).

2 lentelė. Respondentų atsakymai į klausimą „Kokių sunkumų Tau kilo dėl lietuvių kalbos per įvairių dalykų pamokas?“

Respondentas	Pateiktų atsakymų esminiai teiginiai
1 respondentas	<i>„Didžiausias spragas jaučiau per lietuvių kalbos pamokas, nes praktiškai neturėjau pagrindų. Buvo labai sunku iš emocinės pusės, nes atrodo, esi lietuvis, lyg ir moki lietuviškai, bet mokykloje to nepakanka“.</i>
2 respondentas	<i>„Sunkumų turėjau“.</i>
3 respondentas	<i>„<..> Tikėjau, kad matematika tokia pat visame pasaulyje, bet buvo labai sunku. Tiesiog žodžiai visokie nesuprantami, per pamokas nieko nespėdavau su kitais, nes tiesiog smegenyse turėdavau versti iš lietuvių į anglų“.</i>
4 respondentas	<i>„Sunkumų patyriau, nes yra tokių žodžių, kurių aš neatsimenu arba iš viso nesu girdėjusi. Negaliu reikšmės išversti į anglų kalbą“.</i>
5 respondentas	<i>„Kartais kilo sunkumų dėl kokio nors žodžio reikšmės“.</i>

Respondentų atsakymai atskleidė, kad dėl žodžių reikšmių, terminų nesupratimo patyrė mokymosi **sunkumų per lietuvių, matematikos, fizikos, informatikos pamokas**. Respondentai nurodo, kad norint suprasti kai kuriuos žodžius, terminus, pirmiausia juos **stengėsi išversti į anglų kalbą**. Dėl šios priežasties jiems buvo reikalinga daugiau laiko atlikti užduotims.

Analizuojant mokymosi sunkumus dėl gimtosios kalbos respondentų buvo klausiama, „Kokių tau kilo mokymosi sunkumų dėl teksto, užduoties suvokimo?“. Respondentai atsakė įvairiai: 1 respondentas teigė, „<...> todėl, kad nesuprantu lietuviško žodžio ir dabar kartais negaliu išspręsti užduoties. Susidūriau su labai daug žodžių, kurių mano nuomone įprastai gyvenime nenaudojame“, 2 respondentas – „Taip, aš turėjau daug problemų ir dėl teksto, ir dėl užduoties suvokimo“, 3 respondentas sakė, kad „Turėjau problemų dėl kai kurių žodžių, posakių supratimo“, 4 respondentas nurodė – „Man sunku mokytis, nes mano skaitymas yra ne pats geriausias, tai sunku suprasti teksto reikšmę, ypač kai randu naujus žodžius“, 5 respondentas teigė „Kartais turėjau problemų dėl teksto, užduoties suvokimo“.

Atsakymų analizė rodo, kad dėl specifinių žodžių, frazių, terminų ir vaizdinės kalbos nesupratimo mokiniams kilo problemų mokymo turiniui suvokti. Šie tiriamųjų teiginiai atskleidžia, kad mokiniui kasdienės kalbos žodžių jiems nepakako užduočiai ar tekstui suvokti.

Į klausimą, „Kokių sunkumų Tau kilo atliekant rašymo, skaitymo užduotis?“, respondentai atsakė įvairiai (žr. 3 lentelę).

3 lentelė. Respondentų atsakymai į klausimą „Ar Tau kilo kokių nors sunkumų atliekant rašymo, skaitymo užduotis?“

Respondentas	Pateiktų atsakymų esminiai teiginiai
1 respondentas	„<...> dar ir dabar daug kas <i>neaišku</i> toks dalykas, kaip <i>dvibalsių ir priebalsių tarimas ir rašymas, linksniai</i> <...>“.
2 respondentas	„Skaitymo nelabai, bet <i>rašymo tikrai taip</i> “.
3 respondentas	„Taip, reikia padirbėti daugiau. Buvo <i>problemų dėl skaitymo</i> , nes sunku greitai tarti žodžius, skaitau lėčiau. Kai reikia <i>rašyti rašinius, reikia padirbėti daugiau</i> “.
4 respondentas	„<...> mano <i>skaitymas</i> yra ne pats geriausias. Su <i>rašymu</i> taip pat <i>daug problemų</i> , nes pametu raides, arba sukeičiu), bet aš jiems <i>jokių taisyklių netaikau</i> “.
5 respondentas	„ <i>Skaitymas lėtesnis nei kitų, susimaišau rašyme</i> . Daugiau reikia pagalvoti, nei kitiems“.

Iš respondentų gauti atsakymai parodė, kad dėl ribotų lietuvių kalbos, gramatikos žinių **kilo sunkumų atliekant skaitymo, rašymo užduotis**. Visi respondentai šių sunkumų kategorijoje dažniausiai įvardijo skaitymo problemas. Vaikų teigimu rašymas literatūrine kalba taip pat reikalauja daug pastangų.

Apibendrinant galima teigti, kad visi tiriamieji patyrė mokymosi sunkumų dėl lietuvių kalbos žinių spragų. Skurdus žodynas, literatūrinės kalbos nepakankamumas, žodžių prasmės nesuvokimas, terminų nežinojimas, skaitymo problemos ir gramatikos žinių trūkumas mokiniams sukėlė sunkumų formuluojant sakinius, suvokiant įvairių dalykų mokymosi turinį. Nepriklausomai nuo to, ar tiriamieji gyvendami užsienyje mokėsi lituanistinėje mokykloje ar ne, visiems kilo panašių sunkumų dėl gimtosios kalbos spragų.

Siekiant išsiaiškinti **kokių mokymosi sunkumų patyrė tiriamieji dėl švietimo sistemų skirtumų**, jiems buvo pateikti 5 klausimai. Respondentų atsakymai į klausimą apie mokymosi sunkumus, kurie kilo dėl mokymo programų skirtumų, pateikti 4 lentelėje.

4 lentelė. Respondentų atsakymai į klausimą „Kokių Tau kilo sunkumų dėl to, kad užsienyje mokeisi kitokių dalykų ir kitaip nei Lietuvoje?“

Respondentas	Pateiktų atsakymų esminiai teiginiai
1 respondentas	„ <i>Ten gamtos mokslai dėstomi įdomiau, vykdoma daug projektų, žinias pritaikydavome praktikoje. Taip geriau įsimenu medžiagą</i> “.
2 respondentas	„ <i>Buvo sunkumų nemažai dėl programų skirtumo, ypatingai matematika. Čia kitokie sprendimai, ženklai, viskas kitaip nei užsienyje</i> “.
3 respondentas	„ <i>Amerikoje chemija ir biologija vienas dalykas, o čia labai giliai einama, tai labai sunku buvo</i> ...“.

4 respondentas	<i>„Kadangi matematikoje mokiausi kitomis temomis, formulių nežinojau, reikėjo daug naujai mokytis. Ten mokytojai tiesiog stengiasi atrasti būdą, kaip mokytis. Per pamokas skatindavo kūrybiškumą, o Lietuvoje viskas iš knygos, truputį buvo šokas dėl to“.</i>
5 respondentas	<i>„Turėjau problemų dėl kitaip dėstomos matematikos. Taip pat užrašyta lygtis, o sprendimo būdai, atsakymo taisyklės yra visai kitokie“.</i>

Kaip matyti iš pateiktų atsakymų, dėl skirtingų mokymo programų ir mokymui taikomų metodų respondentai patyrė sunkumų **gamtos mokslų ir matematikos disciplinose**. Tiriamieji nurodo, kad **biologijos, chemijos, fizikos dalykai užsienyje yra sujungti į vieną** ir jie dėstomi kaip viena gamtos mokslų disciplina, o Lietuvos mokyklose visi šie mokslai mokomi atskirai. Užsienio šalyse gamtos mokslų pamokose dažnai atliekami praktiniai darbai sudomindavo mokinius ir padėdavo lengviau įsiminti mokymo turinį. Su skirtingais mokymo metodais vaikai susidūrė ir per **matematikos** pamokas, kur iškilo sunkumai **dėl uždavinių sprendimo būdų, ženklų ir tvarkos**.

Siekiant suprasti, kokių sunkumų patyrė tyrime dalyvavę mokiniai dėl skirtingų mokymo programų, buvo suformuluotas klausimas „Kokių atsirado dalykinių spragų (pvz., istorijos, geografijos) dėl to, kad mokeisi pagal kitokią programą nei Lietuvoje? Kaip pavyko likviduoti minėtas spragas?“. Iš pateiktų atsakymų matyti, kad respondentų patirtys gana įvairios. Pavyzdžiui, 1 respondentui „... **didžiausios spragos buvo lietuvių kalbos ir matematikos**. Mokykloje man buvo paskirtos **trys papildomos lietuvių kalbos pamokos, papildomai lankausi pas matematikos mokytoją**“. 2 respondentas teigė, kad „Kai pradėjau lankyti mokyklą (Lietuvoje, aut. past.), **visos pamokos buvo sunkios ir tebėra, ypatingai matematika**. Iš tikrųjų, man **nepavyko likviduoti šių spragų**“. 3 respondentui – „Istorija ir lietuvių reikėjo man keletą mėnesių **daugiau padirbėti ir pasivyti**“. 4 respondentui „**Trūko žinių iš fizikos, chemijos**. Nežinojau visų formulių, bet yra plusas, kad man sekasi matematika, tai **randu būdus, kaip prisitaikyti**“. 5 respondentas sakė, kad „**Turėjau spragų dėl geografijos, istorijos, nes ten dėstė apie Anglijos geografiją ir istoriją, o čia reikėjo žinių iš Lietuvos. Daug stengiausi savarankiškai, kad pasivyčiau**“.

Respondentų atsakymai rodo, kad dėl skirtingų mokymosi programų užsienio ir Lietuvos mokyklose vaikams atsirado įvairių dalykinių spragų. Dažniausiai vaikai patyrė sunkumus mokydami lietuvių kalbos, matematikos ir istorijos, t. y., tų dalykų, kurių temos nebuvo nagrinėjamos besimokant užsienyje. Patirta sunkumų ir mokantis fizikos, chemijos, geografijos. Dėl šios priežasties respondentai lankė papildomas lietuvių kalbos konsultacines pamokas, o norėdami likviduoti susidariusias kitų dalykų spragas, daug mokėsi savarankiškai arba lankė privačias pamokas. Ne visiems tiriamiesiems pavyko likviduoti spragas.

Tyrimo metu taip pat nagrinėta, kokių sunkumų vaikai patyrė dėl to, kad mokytojai Lietuvoje moko kitaip nei toje šalyje, kurioje mokėsi iki tol. Respondentai nurodė, jog patyrė įvairių sunkumų (žr. 5 lentelę).

5 lentelė. Respondentų atsakymai į klausimą „Kokių sunkumų patyre dėl to, kad mokytojai Lietuvoje moko kitaip nei toje šalyje, kurioje mokeisi iki tol?“

Respondentas	Pateiktų atsakymų esminiai teiginiai
1 respondentas	<i>„Lietuvoje labai daug teorijos, o ten skatinama kuo daugiau tyrinėti savo aplinkoje. Taip man paprasčiau, geriau įsimenu medžiagą“.</i>
2 respondentas	<i>„Iš tikrųjų nelabai. Sunkumas buvo priprasti kai kalbama vien tik lietuviškai“.</i>
3 respondentas	<i>„Ten sugalvoja įvairiausių projektų, kad mokinius įtrauktų, patys mokytojai aktyviai dalyvauja, konkuruoja, diskutuoja su vaikais. Taip jie drąsina vaikus, ryšys draugiškesnis, nes pamatom, kad mokytojas toks pat, kaip mes. Ten ir per pertraukas gali kreiptis į bet kurį mokytoją pagalbos. O Lietuvoje mokytojos labai susirūpinusios, uždaros, griežtos, vis liepia skaityti arba nurašyti nuo knygos“.</i>
4 respondentas	<i>„Neturiu problemų dėl to, nes visose mokyklose kiekvienas mokytojas turi skirtingus būdus ir pripratau prie to keitimosi. Plius, yra dalykų, pvz.,</i>

	<i>projektai, kuriuos mokytojai daro panašiai. Lietuvoje mokytojai liepia skaityti savarankiškai, ir mažiau aiškina patys. Tuomet daugiau reikia ir mokyti savarankiškai“.</i>
5 respondentas	<i>„Dėl gamtos mokslų mokymo sunkiau, nes Anglijoje mes labai daug eksperimentų darydavom, lengviau būdavo išmokyti. Čia labai daug skaitymo savarankiškai. Užsienio mokykloje to paties dalyko buvo mokoma dvi pamokos iš eilės, viena naujai temai, kita įtvirtinimui, o čia tik viena pamoka klasėje, o įtvirtinti žinias reikia per namų darbus. Tai sudaro daug sunkumų, nes jeigu gerai nesupratau pamokos, tai aš ją namuose neteisingai įtvirtinu ir po to visada darau tas pačias klaidas“.</i>

Respondentai nurodo, kad jie patiria sunkumų dėl mokytojų **retai taikomų šiuolaikinio ugdymo metodų**, nuobodaus mokymo turinio pateikimo. Respondentų atsakymai rodo, kad Lietuvoje mokytojai nepakankamai skatina vaikų kūrybiškumą, nepakankamai motyvuoja mokinius. Tyrimo dalyviai nurodė pasigendą projektinių veiklų, per kurias užsimezga draugiškesnis ryšys tarp klasės vaikų ir mokytojo. **Taip pat tiriamieji prie sunkumų priskiria ir mokytojų asmenines savybes – uždarumą, griežtumą**, kas apsunkina bendravimą. Respondentai kaip vieną iš sunkumų įvardijo ir **skirtingus nei užsienio mokykloje žinių įtvirtinimo metodus**.

Kaip matyti iš aukščiau aptartų respondentų atsakymų, mokinio savijauta, nemaža dalis jo patiriamos sėkmės priklauso nuo mokymosi krūvio, tempų, atsiskaitymų. Tyrimo metu respondentų teirautasi apie tai. Atsakymai pateikti 6 lentelėje.

6 lentelė. Respondentų atsakymai į klausimą „Kokių patyrei sunkumų dėl mokymosi tempo, atsiskaitymų terminų, kontrolinių darbų dažnumo, mokymosi krūvio?“

Respondentas	Pateiktų atsakymų esminiai teiginiai
1 respondentas	<i>„Man sunku prisitaikyti prie mokymosi tempo, Lietuvoje visada turi mokyti, visi mokytojai užduoda labai daug užduočių, norint išvengti neigiamų pažymių, esi priverstas nuolat mokyti“.</i>
2 respondentas	<i>„Panašus mokymo krūvis, tempas, atsiskaitymų dažnumai buvo ir užsienyje. Kadangi aš lankydavau stiprią mokyklą, tai ten kas be ko krūvis buvo“.</i>
3 respondentas	<i>„Patyriau sunkumų dėl mokymosi tempo. Amerikoje nesimokiau lietuvių kalbos, o čia mane paskyrė į aukščiausiu lygiu lietuvių kalbos besimokančią klasę. Kai mokytojos paprašydavau pagalbos, kad nespėju, nesuprantu, jinai sakydavo, kad tai pasėdėk tada“.</i>
4 respondentas	<i>„Dėl tempo, tai – ne visi mokytojai greiti, palaukia, kol suprantu. Bet yra mokytojų, kurie nori kuo greičiau viską išmokyti. Kai atlieku namų darbus ne iki galo suprasdama temą, darau klaidas ir tada aš mokausi klaidingai, o kai būna kontrolinis, padarau būtent tas pačias klaidas, kurias dariau mokydama savarankiškai“.</i>
5 respondentas	<i>„Turėjau problemų dėlto, kad mokymosi tempas didesnis. Greičiau viską eina, kartais dar nesuprantu temos, o jau būna kontroliniai. Anglijoje kontroliniai būdavo ne dažniau nei kas 3 savaites, o čia dažniau, dar kartais būna netikėti atsiskaitymai“.</i>

Pateiktų atsakymų analizė rodo, jog **respondentams buvo sudėtinga prisitaikyti prie mokymosi tempo, dažnų atsiskaitymų**, nes dauguma mokytojų skuba, duoda daug užduočių, savarankiško mokymosi namuose. Visi vaikai teigė, kad **mokymosi tempas yra didesnis nei užsienyje**. Pastebėtina, kad 2 iš 5 tyrime dalyvavusių vaikų sakė, kad **Lietuvoje mokymosi krūvis yra didesnis**, 1, kad truputį didesnis, o kiti 2, kad panašus kaip užsienyje. Vaikams, pradėjus mokyti Lietuvoje **išryškėjo kai kurios dalykinės spragos**. Tai apsunkino mokymąsi. Kartais ne iki galo įsisavintos, suprastos temos paliko dar didesnių spragų, kurias savarankiškai įveikti buvo gana sudėtinga.

Tyrimo metu buvo aiškinamasi, kokių **mokymosi sunkumų patyrė tyrimo dalyviai dėl prisitaikymo prie naujos tvarkos**. Interviu dalyvių buvo prašoma papasakoti, kaip skiriasi mokyklos taisyklės buvusioje ir dabartinėje mokykloje. Respondentai atsakė įvairiai: 1 respondentas teigė, kad „**Anglijoje** kai kurios **taisyklės yra griežtesnės: vėlavimas, lankomumas yra griežtai kontroliuojamas. Taip pat uniformos, batai, rankinės, visų mokinių yra griežtai vienoda**“, 2 respondentas sakė, kad „**Labai skiriasi. Privaloma buvo uniforma. Telefonai buvo uždrausti mokykloje tam, kad vaikai bendrautų tarpusavyje. Negalėdavom išeiti iš mokyklos. Lietuvos mokyklose visiškai ne tokios taisyklės. aš ten jaučiausi kaip kalėjime, o čia kaip laisvas paukštis**“, 3 respondentas – „**Amerikoje labai griežta drausmė per pamokas, norint paklausti, ar su mokytoju diskutuoti, būtina pakelti ranką ir tik tuomet, kai mokytojas leidžia, turi prisistatyti ir kalbėti, Lietuvoje labai daug laisvės per pamokas**“, 4 respondentas nurodė, jog „**Buvusioje ir dabartinėje mokykloje labai skiriasi mokyklos taisyklės. Ypatingai drausmė, uždrausta naudotis telefonais, net per pertraukas. Buvo griežtai privaloma uniforma, specialūs rūbai, kaklaraiščiai, batai. Tuo klausimu man labiau patinka dabartinė mokykla**“, 5 respondentas teigė, kad „**Taisyklės tikrai skiriasi. Ten (Anglijoje) buvo griežtesnė drausmė. Už drausmės pažeidimus atlikti bausmę. Telefonai – kuprinėse, uniformos griežtai privalomos. Čia atrodo viskas daug laisviau, per pamokas mokytojais daugiau leidžia**“.

Iš respondentų atsakymų matome, kad užsienio mokyklose pamokų metu didesnė drausmė, pagarbus bendravimas su mokytoju, draudžiama naudotis telefonais, daug kur privalomos uniformos. Būtent **drausmės palaikymą per pamokas dauguma respondentų vertino kaip privalumą, o lietuviškos mokyklos privalumais laikė lankstesnį požiūrį į uniformos dėvėjimą, didesnę laisvę per pamokas**.

Tyrimo metu taip pat teirautasi, kokių sunkumų kilo dėl taisyklių, prie kurių mokinys nebuvo pratęs (-usi) mokydamasis (-si) užsienyje“ (žr. 7 lentelę).

7 lentelė. Respondentų atsakymai į klausimą „Kokių Tau kilo sunkumų dėl taisyklių, prie kurių nebuvai pratęs(-usi) mokydamasis(-si) užsienyje?“

Respondentas	Pateiktų atsakymų esminiai teiginiai
1 respondentas	„ Man sunku suprasti tokias taisykles, kaip neigiamo pažymio rašymas į priekį, kai mokinys dėl ligos nelanko mokyklos ir neatsiskaito temos. Man tai sukelia stresą “.
2 respondentas	„ Sunkumų tikrai nekilo dėl taisyklių. Aš pagaliau mokykloje noriu mokytis vien dėlto, kad laisvę jaučiu ir kai laisvės yra, mokytis yra įdomiau “.
3 respondentas	„ Man sunku prisitaikyti prie klasės triukšmo. Lietuvoje labai daug laisvės per pamokas, atrodo, kad viską leidžia. Dėlto, kad mokytojais leidžia pamokos metu mokiniams kalbėti iš vietos, klasėje būna daug triukšmo “.
4 respondentas	„ Gal labiau dėl drausmės problemų buvo. Airijoje vaikai drausmingesni per pamokas, kelia ranką, mažiau rėkauja, lengviau susikaupti, nes vaikai pasiekia tylą. Dabartinėje mokykloje mokytojais nemoka kontroliuoti vaikų “.
5 respondentas	„ Dėl kitokių taisyklių man sunkumų nekilo. Aš greitai prisitaikiau “.

Kaip matyti iš pateiktų atsakymų, sunkumus mokiniams sukėlė tai, kad per atsiskaitymus rašomi neigiami pažymiai, neatsižvelgiant į aplinkybes, dėl kurių mokinys galėjo neišmokti tam tikrų temų, drausmės klasėje pamokos metu neužtikrinimas, kas trukdo susikaupti. 2 respondentai teigė jokių sunkumų nepatyrę.

Aiškinantis mokymosi sunkumus, susijusius su mokytojų elgesiu, teirautasi, kokių su mokytojų elgesiu susijusių sunkumų mokiniai patyrė. Tyrimo dalyvių atsakymai buvo tokie: „**Kartais mokytojais labai skuba per pamokas, neleidžia pabaigti** sakinio, arba **neišlaukia atsakymo**. Man tuo tarpu reikia daugiau laiko teisingai suformuluoti sakinį“ (1 respondentas), „**Esu susidūrusi su netinkamu mokytojų elgesiu. Prie kitų mokytojų per pertraukas neįmanoma prieiti ir paklausti, iš**

karto **sako, kad man dabar pertrauka, aš tau neaiškinsiu, reikėjo per pamokas klausyti. Arba sako, kad mes tai mokėmės žemesnėse klasėse ir aš dabar tau vienai nekartosiu**“ (3 respondentas), „**Susidūriau su mokytojų atstūmimu, kai prašiau pakartoti. Esu sakiusi auklėtojai dėl mokytojų elgesio, kad mokytojai nepaaiškina, kai prašau, bet auklėtoja nieko nedaro. Tai suprantu, mokytojai palaiko vienas kitą, o ne mokinius**“ (4 respondentas). Sunkumų nepatyrę nurodė 2 ir 5 respondentai.

Pateikti atsakymai rodo, kad tyrimo dalyviai **susidūrė su tam tikru mokytojų abejingumu** kai norėjo pasikalbėti apie iškilusias problemas, patiriamus sunkumus. Tai rodo, kad mokykloje pasigendama šiltesnio, draugiškesnio santykio ir pagarba grįsto mokytojų bendravimo su mokiniais. Kita vertus, darytina prielaida, kad mokytojai stokoja kompetencijos kaip dirbti, padėti kitoje šalyje besimokiusiems vaikams. Tyrimo metu taip pat pastebėta, kad visi mokiniai, paprašyti pasakyti, kokie yra jų santykiai su mokytojais teigė, kad santykiai yra draugiški, kad kai kurie mokytojai paaiškino, kaip mokytis, palaikė, padėjo pritapti prie mokyklos. Tačiau pasitaikė ir tokių mokytojų, kurie nesistengė mokymo labiau pritaikyti prie mokinio individualių poreikių.

Tyrimo metu buvo analizuojama **vaikų patirtis, susijusi su jiems suteikta pagalba**. Respondentų atsakymai rodo, kad patirtys skirtingos: 1 respondentas teigė, kad „**Man pasiūlė tris papildomas lietuvių kalbos pamokas... Manau, kad pagalbos ne visai gavau. Nors buvo paskirtos papildomos lietuvių kalbos pamokos, bet man būtinai reikėjo ir matematikos mokytojo pagalbos**“, 2 respondentas – kad jam buvo skirtos „**papildomos lietuvių 3 pamokos...Net nežinau kaip į šį klausimą atsakyti**“, 3 respondentas – „**Nebuvo pasiūlyta pagalba. Tikrai būčiau pasinaudojusi tuo... Manau, kad gavau labai mažai pagalbos, ji galėjo būti geresnė. Ypač lietuvių kalbos užduočių daugiau. Matyt, kad dėl to, kad gerai kalbėjau lietuviškai, nesiūlė pagalbos**“. 4 respondentas pasisakė, gana išsamiai – „**Man buvo pasiūlyta, kad metus mokyčiausi išlyginamoje klasėje, kur pusę metų mokysiuosi lietuvių kalbą, o paskui kitus dalykus, ir tada eiti į žemesnę klasę. Bet pamačiau, kad ten nieko gero. Ir mokytoja patarė eiti į normalią klasę... Galėčiau sakyti, kad pagalbos negavau arba labai mažai. Net išlyginamoje klasėje nieko gero neišmokau, mokytoja net neatsiminė, kokios pamokos (dalykai) man dėstomi. Daugiau vertėjavau toje klasėje besimokantiems vaikams ir padėjau mokytojai, nei jinai man. <...> chemijos mokytojos paprašiau paaiškinti formulę,<...>. Mokytoja pasakė, kad „pasiieškok informacijos pati, jeigu neaišku. Mes jau mokėmės. Reikėjo išmokti.“ Išlyginamosios klasės mokytojos prašėme, kad matematikos terminus išmoktume, bet mokytoja atsisakė ir mokė tik lietuvių kalbos, kaip prisistatyti ir pan., ką kiekvienas vaikas moka nuo vaikystės. Lietuvių kalbos mokytoja per konsultaciją, kai buvau kažkokį žodį užmiršęs ir paklausiau, pasakė „daugiau durnų klausimų neklausinėk“**. 5 respondentas teigė, kad „**... buvo pasiūlyta išlyginamoji klasė, bet aš greitai perėjau į paprastą klasę... „Manau, kad gavau pagalbą. Kai kuriose pamokose tikrai sulaukdavau. Mokytojai padėjo, nes buvo draugiški. Tai dar susiradau draugų**“.

Kaip matyti iš atsakymų, mokiniams buvo pasiūlyta papildomų lietuvių kalbos pamokų, o kitiems suteikta galimybė lietuvių kalbos mokytis išlyginamojoje klasėje. Tačiau kai kurie, pradėję mokytis ir geriau pažinę savo galimybes, perėjo į bendrąją klasę, tuo tarpu vienam tiriamųjų jokių papildomų pamokų nebuvo pasiūlyta. Dauguma tyrime dalyvavusiųjų, atėję mokytis į šią mokyklą, **negavo pakankamos pagalbos**. Nebuvo atsižvelgta į respondentų poreikius ir pageidavimus likviduoti įvairių dalykų mokymosi spragas, paaiškinti papildomai, atsiskaityti pagal individualų planą. Įdomu ir tai, kad pasiteiravus apie mokykloje dirbančio socialinio pedagogo pagalbą, visi tyrimo dalyviai sakė, kad jiems net neteko bendrauti su šiuo specialistu. Tyrimo rezultatai rodo, kad mokyklos administracija, priimdama mokinius, kurie anksčiau mokėsi užsienyje, nevykdo šių mokinių žinių patikrinimo ir galimai nepakankamai teisingai parenka būdus ir formas mokymosi skirtumams įveikti. Be to, mokykloje pasigendama glaudesnio mokyklos pagalbos specialistų ir mokytojų bendradarbiavimo su vaiku ir jo tėvais. Mokykla nekuria sąlygų susitikti vaikui, jo tėvams ir pedagogui, kad kartu aptartų individualius vaiko poreikius, sukurtų mokymosi planą spragoms likviduoti. Todėl galima teigti, kad **mokykloje skiriama nepakankamai dėmesio iš emigracijos grįžusių vaikų patiriamiems mokymosi sunkumams vertinti bei teikti adekvačią pagalbą tiek iš mokytojų, tiek ir iš pagalbos specialistų pusės**.

Išvados

Tyrimo rezultatai leidžia teigti, kad X gimnazijoje besimokančių, iš emigracijos grįžusių vaikų mokymosi problemos yra:

- dėl gimtosios kalbos, kurios gyvenant užsienyje buvo mokomasi nepakankamai, spragu vaikai patyrė sunkumų skaitant, rašant, suvokiant mokymo turinį, nes tam nepakako kasdieninės, buitinės kalbos. Be to, dėl įvairių dalykų disciplinose vartojamų nepažįstamų terminų vaikai patyrė mokymosi nesėkmės nerimą;
- mokymo programų turinio ir mokymo metodų skirtumai lėmė sunkumus ir spragas mokantis gamtos mokslų (biologijos, fizikos, chemijos) ir matematikos. Mokykloje šie skirtumai nebuvo deramai įvertinti, todėl teikiamos pagalbos nepakako. Norėdami minėtas spragas likviduoti mokiniai turėjo daug mokytis savarankiškai arba lankyti privačias pamokas;
- dėl mokytojai retai taikomų šiuolaikinių mokymo ir žinių įtvirtinimo metodų, nepatrauklaus mokymo turinio pateikimo, projektinių veiklų stokos, mokiniai susidūrė su kitokia mokymo specifiška, neįprastai dideliu mokymo krūviu ir tempu. Dėl to jie patyrė sunkumų dėl pamokos turinio suvokimo, žinių įtvirtinimo. Tai sukūrė naujas mokymosi spragas, kurias likviduoti savarankiškai, be tinkamos pagalbos, buvo sudėtinga;
- mokykloje nebuvo skiria pakankamai papildomų pamokų ar konsultacijų spragoms, atsiradusioms dėl skirtingų programų Lietuvos ir užsienio mokykloje, likviduoti. Tai iš mokinio pareikalavo papildomo savarankiško mokymosi, kėlė stresą;
- nepakankamas drausmės užtikrinimas pamokose vaikams kėlė sunkumų susikaupti ir išlaikyti dėmesį, nes jie užsienio mokyklose tokios patirties neturėjo;
- mokiniai pasigedo šiltesnio, draugiško, pagarba grįsto mokytojų bendravimo, mokytojų geranoriškumo mokinio patiriamiems ir pagalbos papildomai paaiškinti, padėti suprasti;
- mokyklos komunikacija mokiniams ir jų tėvams dėl pagalbos susidūrus su mokymosi sunkumais, buvo nepakankama;
- mokykloje nepakankamas dėmesys skirtas vaikų, jų tėvų, mokytojų, pagalbos specialistų bendradarbiavimui, aptariant ir įvertinant individualius vaiko poreikius, kuriant individualizuotas pagalbos programas.

Literatūros sąrašas

1. Bal, A., Perzigian, A. (2013). Evidence-based interventions for immigrant students experiencing behavioral and academic problems: A systematic review of the literature. *Education and Treatment of Children*, Vol. 36, No.4, 2013. <https://www.jstor.org/stable/42900224?seq=1>.
2. Bagdonaitė, J. (2020). Reemigracija Lietuvoje XXI a.: švietimo sistemos parengtis priimti grįžtančių šeimų vaikus. *Oikos: lietuvių migracijos ir diasporos studijos*, 2 (6), p. 106–116.
3. Bagdonavičienė, V., Balčiūnienė, V., Dombrovskienė, J., Lepeška, M. (2013). Integruotas modelis, skirtas užsienyje gyvenantiems bei iš užsienio atvykusių lietuvių ir kitų šalių vaikų lituanistiniam ugdymui bei su jais dirbančių pedagogų ir kitų specialistų kvalifikacijos tobulinimui (lituanistinis modelis). <https://pasauliolietuviai.lt/wp-content/uploads/Lituanistinis-modelis.pdf>
4. Batuchina, A. (2015). Vaikų migravimo fenomenologinis tyrimas. *Daktaro disertacija*, 171. Klaipėdos universitetas: Klaipėdos universiteto leidykla, <https://vb.ku.lt/object/elaba:14481306/>.
5. Budginaitė, I., Mašidlauskaitė, R. (2015). Ar laukiami Diasporos vaikai Lietuvoje? Tėvų ir mokytojų patirtys. *Politologija*, Nr. 2, p. 94-128.
6. Grįžusių Lietuvos Respublikos piliečių ir atvykusių užsieniečių ugdymo organizavimo modelių aprašas (2022). Vilnius: Nacionalinė švietimo agentūra. <https://www.nsa.smm.lt/wp-content/uploads/2022/07/Grizusiu-Lietuvos-Respublikos-pilieciu-ir-atvykusi-uzsienieciu-ugdymo-organizavimo-modeliu-aprasas-elektroninis-2022-07-08.pdf>
7. Kardelis, K. (2007). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Vadovėlis. Šiauliai: Liucijus.
8. Oficialiosios statistikos portalas: <https://osp.stat.gov.lt/lietuvas-gyventojai-2021/gyventoju-migracija/tarptautine-migracija>

9. Povilaitytė, V. (2011). Reemigrantų mokinių adaptacija mokykloje. *Magistro baigiamasis darbas*. Šiauliai: Lietuvos akademinė elektroninė biblioteka. <https://gs.elaba.lt/object/elaba:2026920/>.
10. Ruškus, J., Kuzmickaitė, D. K. (2008). Į Lietuvą grįžusių šeimų vaikų ugdymo ypatumai: "Šėltinio" mokyklos atvejis. *Oikos: lietuvių migracijos ir diasporos studijos*, 6, p. 106-116. ISSN 1822-5152.
11. Skerytė-Kazlauskienė, M. (2021). Po migracijos į Lietuvą grįžusių vaikų ir paauglių psichologinė gerovė. *Sveikatos mokslai*, 2021, t. 31, Nr. 1, p. 75-79; Prieiga internetu: <https://doi.org/10.35988/sm-hs.2021.016>.
12. Vosylienė, L. (2008). Mokinių, grįžusių iš užsienio, patirtis adaptuojantis bendrojo lavinimo mokykloje: teigiami ir neigiami išgyvenimai. *Magistro darbas*. Kaunas: <https://www.vdu.lt/cris/handle/20.500.12259/122274>.
13. Žvirdauskas, D. (2008). Lietuvos Respublikos piliečių, atvykusių ar grįžusių gyventi Lietuvoje ir gyvenančių užsienyje, vaikų ugdymo organizavimo problemos. *Oikos: lietuvių migracijos ir diasporos studijos*. Vilnius: *Versus Aureus*, 2008, nr. 2 (6), p. 97-105.
14. Žyžiūnaitė, V. (2007). *Tyrimo dizainas ir struktūra: struktūra ir strategijos. Mokomoji knyga*. Kaunas: Technologija.

ANALYSIS OF LEARNING PROBLEMS OF CHILDREN RETURNING FROM EMIGRATION

Asta Dičienė, Vitalija Bartuševičienė

Utena University of Applied Sciences, Faculty of Medicine
Maironio str. 7, Utena

Summary

The issue of education of children returning from emigration is relevant not only in Lithuania, but also worldwide. Lithuania is trying to create favourable conditions for the integration of children returning from emigration into educational institutions. Children returning from emigration have to adapt to the use of the Lithuanian language, their classmates, teachers, the new school environment, rules, requirements and learning load. As a result, they face various difficulties. It is important for parents, teachers and other adults to understand these difficulties and provide timely support.

The object of the article - the learning problems of children returning from emigration.

The aim of the article - to analyse the problems of children returning from emigration.

Characteristics of the research. In order to investigate the learning problems experienced by children returning from emigration in Gymnasium X, an empirical study was carried out using a qualitative research method - interviews. The interviews were conducted with 5 children (15-18 years old) who had returned from emigration and who had started their education at Gymnasium X not earlier than a year ago.

The results of the research led to the following main conclusions: the children who have returned from emigration have difficulties due to: gaps in the Lithuanian language (poor vocabulary, lack of literary language, lack of understanding of the meaning of words, lack of knowledge of terms, etc.) The lack of warm, friendly and respectful communication between teachers and pupils at school, and the lack of closer cooperation between school support staff and teachers and the child and his/her parents, leads to negative experiences and a lack of motivation to learn.

Keywords: children returning from emigration, learning problems.